НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ДЕПАРТАМЕНТ „ЧУЖДИ ЕЗИЦИ И КУЛТУРИ“

Дияна Димитрова Янкова

АВТОРЕФЕРАТ

на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

„КУЛТУРНО МНОГООБРАЗИЕ И КУЛТУРНА ИДЕНТИЧНОСТ: СОЦИОЛИНГВИСТИЧНИ И СОЦИОКУЛТУРНИ ПРАКТИКИ НА ПЪРВО ПОКОЛЕНИЕ БЪЛГАРСКИ ИМИГРАНТИ В КАНАДА“

За придобиване на научната степен
„Доктор на науките“ в професионално направление 2.1 Филология

София, 2023

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

2. Канадският мултикултурализъм

2.1. Мултикултурна политика: исторически преглед, перспективи, тенденции

2.2. „Канадското“ и канадската идентичност

3. Актуалният образ на Канада в България

3.1 Чрез преведени литературни произведения

3.2 Чрез анкети сред студенти

3.3 Заключителни бележки

4. Българската общност в Канада

4.1. Методология на изследването

4.2. Българската емиграция в Канада: периоди, причини за емиграция, приспособяване

4.3. Канадските българи според мнението на редакционната колегия на *"Български хоризонти“*

4.4. Събран корпус и профил на респондентите в социолингвистичното изследване на българската общност в Канада

4.5. Възприемане на собствената идентичност и социокултурните практики от страна на българите в Канада

4.6 Заключителни бележки

5. Езикът, използван от първо поколение български емигранти в Канада

5.1. Езикови и социолингвистични особености

5.2. Загуба на езика

5.3. Функции и механизми на смяната на кода

5.4. Някои други прагматични съображения при смяната на кода: причини

5.5. Заключителни бележки

6. Общи заключения

7. Насоки за бъдещи изследвания

8. Приложения

9. Литература

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Актуалност, цели и етапи на изследването

Анализът на различни аспекти на имигрантската идентичност е в центъра на изследователския интерес от няколко десетилетия насам, особено през последните години, когато сме свидетели на засилена миграция в световен мащаб. В зависимост от целите на своите изследвания, учените са възприели различен фокус към имиграцията: икономически, социален, културен, етнически, езиков, интеграционен и др. Настоящото изследване е малък принос към този важен дебат като представлява социолингвистичен и социокултурен анализ на представители на първо поколение български имигранти в Канада и има за цел да допринесе към оскъдните изследвания по тази конкретна тема. Задачата е да се предостави многоаспектен поглед върху българската емигрантска общност в Канада като фокусът е върху: причините за емиграция, ролята на канадската имиграционна политика и влиянието на създадения образ

на Канада в България върху процеса на емиграция, културната идентичност на изследваните представители на българската общност в Канада, тяхната социална интеграция и социокултурен опит, спецификата на езика, който използват. Изследването е плод на над двадесетгодишни кабинетни и теренни изследвания и е частично публикуван в научни статии (цитирани в раздела "References" на дисертацията).

Отправна точка на изследването е мултикултурната политика в Канада и притегателните фактори, които тя предоставя на имигрантите. След като е първата страна, приела мултикултурализма като своя държавна политика, Канада се утвърди като имигрантска нация и по този начин се превърна в привлекателна дестинация за хора от други държави, търсещи икономическа, политическа, религиозна свобода или благополучие. Успехът на канадския мултикултурен модел е обсъден подробно, но също така са разгледани и някои критики от страна на учени и политици по отношение на недостатъците на този модел. Напоследък политиката на мултикултурализъм е поставена под въпрос не само в Канада, но и в други страни в Европа, като Нидерландия например. Въпреки това подкрепата на канадската общественост за имигрантския

мултикултурализъм сега е най-висока до този момент (Kymlicka 2010: 105), и всички тези процеси са благоприятни имигрантите, включително и за българите, които избират Канада като страна, в която да се установят за постоянно.

Друг фактор, който кара имигрантите да изберат конкретна страна, в която да се установят, е представата на приемащата страна, създаден в тяхната родина. Този аспект е разгледан въз основа на образа на Канада, създаден в България чрез избора при превода на канадска художествена литература от български издателства, както и от възприятията на младите хора за Канада. Представен е преглед на канадската художествена и нехудожествена литература, преведена на български език от началото на XX век досега. Целта е да се проучи каква е политиката на българските издатели към канадската литература по отношение на общия брой заглавия, както и на избора на конкретни жанрове и автори. Доказва се, че макар произведенията на някои автори понастоящем да са добре представени и популярни сред българските читатели, все още има значителни пропуски в представянето на някои видове жанрове или региони, като най-вече се забелязва липсата на канадската поезия и традиционните или

съвременните канадски литературни произведения на френски език. Направено е сравнение между настоящите тенденции, както по отношение на броя на издадените книги, така и според очевидните предпочитания на издателите, и тенденциите отпреди 1990 г. Изследвани са възможните причини за настоящия подбор на конкретни автори и произведения, както и съотношението между награждавани литературни произведения и масова комерсиална художествена литература. Въз основа на литературни рецензии, гостувания и представяния на книги на канадски писатели и, където е възможно, лични интервюта с представители на издателства, се правят изводи относно образа на Канада, който се създава по този начин в съзнанието на читателите.

Образът на Канада е изследван и въз основа на това какво знаят за Канада студенти от НБУ (както български, така и чуждестранни). За постигането на тази задача са проведени полуструктурирани интервюта "лице в лице", а резултатите откроряват какво тези млади хора знаят за Канада, както и какви са личните им възприятия и усещания, като предоставят поглед отвън за това как и до каква степен Канада се проектира пред външния свят.

Следващите две глави са посветени на българската общност, живееща в Канада. Първо се разглеждат причините за имиграцията, периода на напускане на родината и заселването на българите в новата приемаща страна. Очертани са три имиграционни вълни, като се започне от освобождението на България след 500 години Османско владичество и възстановяването на българската държава в края на XIX век. Разгледани са факторите за изселване на българите в Канада.

Как канадските българи се възприемат от други българи, живеещи в Канада, се установява чрез проучване на темите, представени във най-дългогодишния и най-широко разпространен за канадските българи вестник "Български хоризонти", издаван в Торонто, който излиза веднъж на две седмици. Проучени са темите, отразени във вестника в редица броеве, публикувани в продължение на две десетилетия, за да се установи изборът на съдържание на новините, които отразяват образа на българската диаспора в Канада, според редакторите на вестника. Направени са изводи за състава на диаспората и начина на живот на различните кохорти имигранти в съзнанието на редакторите на "Български хоризонти".

Следващият етап от изследването на българската общност в Канада е събиране на данни, които да осветлят как те самите възприемат идентичността си, да се открояят някои техни социокултурни практики за да се провери дали и как се е променила концептуализацията им за самоидентификация след преместването им в приемащата страна и кои са факторите, които са породили това приспособяване, като например: възраст, когато са се заселили в Канада, образование, колко време са пребивавали в приемащата страна, защо са емигрирали и др. Тези данни са събрани чрез провеждане на полуструктурирани интервюта лице в лице, въпросници и наблюдение, като респондентите са четиридесет и пет българи, живеещи в Монреал, Торонто и Ванкувър, на възраст от двадесет и пет до седемдесет и шест години, но преобладаващата част от тях са между четиридесет и шестдесет години. Всички са напуснали България легално в периода 1948-1998 г., като са емигрирали в Канада между 1954 и 2005 г. Прекъсването между годините на напускане на родината и пристигането в приемащата страна се дължи на факта, че някои от емигрантите са прекарали известно време в други страни, като напр. Франция и Германия, преди окончателно да се установят в Канада. Всички, с

изключение на последния имигрант, чиито документи все още се обработваха по време на интервюто, имат канадско гражданство. Петнадесет от интервюираните живеят в Монреал, деветнадесет - в Торонто, а единадесет - във Ванкувър. Тридесет и двама от тях имат диплома за висше образование; един от тези, които нямат такава, за първи път напуска България на шестнадесетгодишна възраст и веднага започва да се занимава със странна работа, а други двама създават малка фирма, след като завършват гимназия в Канада. Двадесет и трима от тях са или са били женени, шест от тях за съпрузи от небългарски произход (един от които канадец); всички женени субекти имат деца. Родният език на всички респонденти е български, който те са запазили.

Целта на въпросниците, интервютата и наблюденията е да се установят културните връзки, които тези първо поколение имигранти са запазили с родната си страна, и културните практики, които са възприели от приемащата страна, така че фокусът е върху традициите и обичаите, социалните контакти, видовете поведение, включването в канадския социален живот и др. Отговорите дават представа за възприятията и нагласите им по отношение на това, че са транснационални граждани, както и за това дали

са лоялни и дали поддържат връзки както с родната, така и с приемащата страна. Беше разгледан въпросът дали има силна принадлежност и копнеж да се върнат в страната на произход, както е описано от Safran (1991). Интересно беше да се установи дали повечето от тях са се адаптирали към новата среда и се чувстват напълно приети в личен план от канадците и дали са формирали чувство за принадлежност към новата си родина; също така дали общуват със сънародници и дали се възприемат като част от голяма общност, свързана с националния произход. В процеса на работа се уточняват понятия като диаспора, акултурация и интеграция на имигрантите, транснационална идентичност и политика на мултикултурализъм с цел да се даде работно определение.

Последната част от изследването на същите четиридесет и четирима български имигранти от първо поколение в Канада е посветена на езика, който те използват. По-конкретно, вниманието е насочено към езиковите и социолингвистичните особености и функциите и механизмите на смяна на кодовете, до които прибягват. Тъй като изследваните лица живеят във франкофонска или англоезична Канада, се предполага, че ще има чести случаи на превключване на кодове между български и английски

или френски език. Изследват се и се изясняват причините за превключването на кода, езиковото ниво, на което се осъществява превключването, частите на речта, които най-често се превключват, както и начина, по който превключените елементи се интегрират в речта им на български език.

Превключването на кода в дискурса разкрива как специфични фактори влияят върху езиковата дейност на емигрантите. Важно е да се установи как смяната на езиковите кодове се използва, за да се подчертаят промените в контекста или ролята на създателя на съобщението в акта на комуникация. Резултатите изясняват контекста и причините за интегриране на английски или френски лексикални единици в словесния обмен на български език и показват, че смяната на кода се използва най-често при обсъждане на понятия, характерни най-вече за втория език.

Обем и съдържание на дисертационния труд

Дисертацията е написана на английски език и е в обем от 312 страници, структурирани в шест глави и списък на цитираната литература, включващ 174 заглавия. Съдържа

7 графики, 2 таблици, 2 карти и 134 примера с превод от интервюта с представители на българската диаспора в Канада, както и с български и чуждестранни студенти от НБУ.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са представители на първо поколение български емигранти в Канада.

Предмет на изследването са социолингвистичните и социокултурните особености на тези емигранти, мотивите за емиграция с оглед на това доколко благоприятна или не е канадската имигрантска политика; представата за Канада в България, културната идентичност на българите в Канада, лекотата, с която българските емигранти се интегрират в канадското общество, техният социокултурен опит, както и нивото и причините за смяна на кода между български и английски или френски език; и как това се отразява на езика, който използват.

Методология и корпус на изследването

Тъй като целта на дисертацията е многостранен социолингвистичен и социокултурен анализ на първото поколение български имигранти в Канада, прилаганата методология варира в зависимост от това кой аспект от поведението, езика, културните практики на българската диаспора в Канада се изследва.

Интердисциплинарността на социолингвистичните изследвания, които обхващат езика, обществото и културата, налагат използването на смесени изследователски методи. Комбинирането на качествени и количествени изследователски методи спомага за постигане на по-цялостно разбиране на изследваното явление, тъй като са необходими различни гледни точки. Основната цел на изследването със смесена методология е да осигури по-пълно и точно анализиране на сложни социални явления, които не могат да бъдат напълно обхванати само от един вид данни или изследователски метод. Чрез комбинирането на количествени и качествени методи може да се получи по-задълбочено и нюансирано разбиране на изследователския проблем, както и на контекста, в който той се случва. Ето защо в настоящото

изследване е използвана комбинация от изследователски методи: количествени и качествени подходи и описателни и аналитични методи.

Първият етап на интердисциплинарното изследване е кабинетно проучване (desk research), което прилага описателна и аналитична изследователска методология и включва обстоен преглед на канадските мултикултурни политики, канадския мултикултурен модел и неговата привлекателност за потенциалните имигранти, преобладаващите нагласи на канадската общественост към имигрантския мултикултурализъм, както и образа на Канада, създаден в България чрез издателския подбор на преводни произведения. Това представя контекста и спомага за идентифицирането на основните характеристики на явлението, както и служи за отправна точка на изследването.

Във втория етап се използва социологическа методология, при която основният изследователски метод е сравнителният, допълнен и обогатен с метода на дискурсния анализ: в концептуалното си единство те целят да изградят и верифицират социологическа диагноза на устойчивите практики, основните нагласи и ключовите фактори, свързани с образа на Канада, идентичността и

езика на българската общност в Канада, като аналитичният фокус е върху две референтни групи: студентите в Нов български университет (родни и чуждестранни) и членовете на българската диаспора в Канада. Подобна методология е утвърдена и изпитана в теорията на съвременните хуманитарни и социални науки и също така е ефективен инструмент за постигане на последователни и валидни резултати. Тази част от методологията на изследването се състои от събиране на емпирични теренни данни, тяхната обработка, оценка и интерпретация.

Събирането на емпирични теренни данни има за цел да проучи, илюстрира и обобщи практиките и нагласите сред референтните групи, а емпиричните методи, които се използват, са проучвания под формата на анкети (количествени) и полуструктурии интервюта и наблюдения (качествени). Качествените методи предоставят възможност на респондентите да дават свободни отговори, да изказват твърдения и предоставят обяснения, както и да споделят личен опит. Събраните индивидуални отговори се трансформират в стандартизирана система от емпирични показатели, подходящи за количествени изследвания, чрез социологически въпросници сред референтните групи. Тази специфична комбинация от качествени и

количествени подходи може да гарантира достатъчна отличителност и сравнимост на данните.

Целта на обработката, анализа и интерпретацията е да се систематизира, типологизира и класифицира събраната в изследването първична социологическа информация, за да се направят надеждни заключения по изучаваните теми.

За изследване на лингвистичните и социолингвистичните особености на говоримия език, използван от българо-канадците, се прилага дискурсно-функционалният подход, за да се изследват причините за превключването на кода, кои части на речта най-често се превключват, какви са функциите на превключените елементи, кои части на речта най-лесно се поддават на превключване и др. Най-важният въпрос, който трябва да се обсъди, е защо респондентите прибягват до превключване на кода - и дали причините са лингвистични, свързани с нивото на владеене на двата езика, или със сходството или различията между двете езикови системи; културни - предизвикани от липсата на съответствие и еквивалентност на лексикалните елементи между двата езика, прагматични, поведенчески, социални или комбинация от тези фактори. За разглеждане на функциите на превключването на кода ще се позовем на

класификацията на шестте функции на езика на Якобсон: референциална, конативна, емоционална, фатична, металингвистична и поетична, и на модела за речевите функции на смяната на кода на Гъмперц (1982), който включва: (а) цитати, (б) уточняване на адресата, (в) междуметия, (г) повторение, (д) квалифициране на съобщението и (е) персонализация срещу обективизация.

Прилаганата специфична методология е изчерпателно и подробно описана на всеки конкретен етап от анализа в съответните раздели.

За да се постигнат поставените цели и да се изследват факторите, които са накарали или способствали българите да емигрират в Канада, да се осветли създаденият образ на Канада в България, да се опише културната идентичност, социалната интеграция и социокултурният опит на българите в Канада, както и да се определят социолингвистичните особености на използвания от тях език, бяха използвани следните корпуси:

1. Официални документи за канадския мултикултурализъм

Разгледани са някои от документите, които са в основата на канадския мултикултурализъм, като например

Законът за мултикултурализма от 1971 г. (преработен през 1985 г., изменен през 1993 г.), Канадският закон за правата на човека от 1977 г. и др.

2. Преводна канадска литература на български език

Тази част от корпуса се състои от заглавия на канадска художествена литература, преведени на български език през четирите очертани периода, като се започне от 1878 г., но най-вече след 1990 г., който е настоящият, четвърти период.

3. Полуструктурирани интервюта лице в лице с български и чуждестранни студенти. Корпусът се състои от общо 12,7 часа записани интервюта с 40 студенти: 28 български студенти бакалаври (12 мъже, 16 жени) и 22 чуждестранни студенти бакалаври (13 мъже, 9 жени), като и двете групи са студенти в Нов български университет. Всички интервюта са проведени лично от изследователя.

4. Историографско изследване на имиграцията на българите в Канада

Данните за тази част от анализа бяха събрани чрез Статистическата служба на Канада и чрез вторични

източници: предишни публикации за българската диаспора в Канада.

5. Тематиката, отразена в "Български хоризонти", български вестник, издаван в Канада

Темите са събрани от около 80 броя на вестника в рамките на период от дванадесет години: 2009 - 2021 г.

6. Полуструктурирани интервюта и въпросници "лице в лице" с първо поколение емигранти в Канада. Всички интервюта с емигрантите са проведени от самия изследовател предимно в Канада и след това онлайн. Участниците в тази част на изследването са общо 45 легални имигранти, напуснали България в периода 1948-1998 г. и установили се в Канада между 1954 и 2005 г.: двадесет и пет мъже и двадесет жени на възраст от двадесет и пет до седемдесет и шест години. Общото време на записаните интервюта е 22,5 часа.

За да се избегне *ефектът на наблюдателя* (Labov 1972) върху ситуацията и съответно върху резултатите от изследването, беше възприета стратегия за свеждане до минимум на този ефект, която се състои от следното:

а. интервютата и наблюденията бяха проведени (предимно) в собствените домове на респондентите, където те се чувстват спокойно и комфортно;

б. изборът на полуструктурирани интервюта позволява свободни отговори и отклоняване от конкретен въпрос, което да предразположи респондентите;

в. интервютата бяха проведени в приятелска, неформална атмосфера, максимално наподобяваща разговор между приятели;

г. беше направен опит да се насочи вниманието на информаторите от конкретните езикови проявления на речта им към съдържанието на тяхното съобщение.

Резултати и изводи

Направен е подробен преглед на **канадската мултикултурна политика** от самото ѝ създаване досега. Канада е призната за първата имигрантска страна в света, която се превръща в плуралистична на теория и до известна степен и на практика. Концепцията за мултикултурализма е свързана с търсенето на канадската идентичност. Непрекъснато се обсъжда естеството на канадската федерация между различните групи, които са оформили канадското общество и история: коренното население,

хората с английски или френски произход. Разглежда се канадската политика на "мултикултурализъм в двуезична рамка": нейното зараждане и развитие, нейните принципи и някои от проблемите, произтичащи от прилагането на тази политика. Стига се до извода, че независимо от негативните възприятия и проблеми, които може да породи тази мултикултурна политика, Канада е първата страна, която мнозина избират, когато обмислят да се преместят в друга държава, независимо дали временно заради работа или за постоянно. Това е процес, който важи и за българската имиграция в Канада.

Важно е да се очертае представата, която българите имат за Канада и канадския начин на живот, за да се вникне по-добре в причините за имиграцията и формирането на българската диаспора в Канада. **Образът на Канада** се разглежда от две гледни точки: чрез избора на издателствата на преведени на български език канадски книги, които спомагат за формирането на стереотипна представа за страната; и чрез образа, създаден в съзнанието на младите хора в България (български и чуждестранни студенти в НБУ), въз основа на проведени анкети с тях.

Прави се исторически преглед на издателската политика на България по отношение на избора на автори,

жанрове, език от XX век насам. Макар че произведенията на някои автори са добре представени и популярни сред българската публика, има големи пропуски в някои видове жанрове или някои региони, най-вече в канадската поезия и традиционните или съвременните канадски литературни произведения на френски език. С любезното съдействие на Справочния отдел на Народната библиотека в София получих списък на всички преведени книги за периода 1878-2019 г. За целия изследван период има общо 78 заглавия.

Политиката на българските издатели към канадската литература се променя драстично в годините след 1990 г. както по отношение на обема, така и на обхвата. Днес българските читатели могат да се запознаят с известни канадски автори в различни литературни жанрове и да се насладят както на признати класици, които дълго време са оставали неиздадени, така и на актуални произведения, получили световно признание. Въпреки впечатляващия брой заглавия на пазара обаче изборът на издателите остава до известна степен едностранчив: докато художествената литература и популярната нехудожествена литература са добре представени, поезията и драмата видимо отсъстват. Изглежда, че романите са на дневен ред, докато сборниците

с разкази практически не съществуват. Не са публикувани произведения на етническата или регионалната канадска литература, а англоезичните автори далеч надвишават френскоезичните: всъщност в официалните регистри на Българската национална библиотека са посочени общо 15 заглавия от 5 френско-канадски писатели (Жул Антоàн Мейѐ, Бриан Перо, Мишел Трамбле, Нанси Хюстън, и Ришар Пьоти), в сравнение с около 300 заглавия от англо-канадски автори.

Можем само да се надяваме, че в бъдеще българските читатели ще имат по-добра възможност да се докоснат до канадската мозайка чрез творчеството на писатели, които досега сякаш са останали извън вниманието на българските издатели: например следните произведения на Габриел Рой "Bonheur D'Occasion", "Rue Deschambault" или "Ces Enfants de Ma Vie", творчеството на романистите Юбер Акен, Жак Годбу, Ан Ебер, Рок Карие, Жак Пулен, Лиз Трамбле, драматурзите Ив Терио, Мишел Трамбле, поетесата и прозаичка Йоланд Вилмер или родените в Хаити Дани ЛаФериер и Жерар Етиен, родената в Тринидад Дион Бран, родената в Тобаго Марлен Нурбез Филип и др. Остава да се види дали отсъствието на някои канадски автори е пропуск на българските издатели или липса на

популяризиране от страна на канадските правителствени или регионални органи. Книгата на Маргарет Атууд "Наричаха я Грейс" е издадена в България с любезната подкрепа на Канадския съвет за изкуство и канадското министерство на външните работи и международната търговия.

Безспорно в този селективен подход българските издатели следват до известна степен световните тенденции, но по този начин едва ли могат да успеят да обрисуват истинска картина на богатото разнообразие на канадската култура. Ето защо българските читатели все още имат да извървят дълъг път, за да опознаят Канада чрез нейната художествена литература и да изследват променящите се измерения на доминиращите вярвания и културни мисловни модели на канадската мозайка. И все пак, въпреки този дисбаланс е безспорно, че канадската литература е намерила твърдо своето място на българския пазар и по всяка вероятност ще разшири позициите си в бъдеще.

Анкетата, проведена със студенти в България, в опит да се установи какво знаят те за Канада и как възприемат средностатистическия канадец, предоставяйки поглед

отвън към една нация, която често е посещавана от въпроси относно нейната идентичност и съмнения относно образа, който създава пред останалия свят показа интересни резултати. Проучването имаше за цел да изследва както общите фактологични познания, така и субективните лични възприятия и първо беше проведено само сред български студенти. Поради изненадващия характер на някои от резултатите, след това то беше повторено - с леки промени - сред група чуждестранни студенти, обучаващи се в Нов български университет.

В първия етап на изследването данните бяха събрани през 2018 г. чрез записани структурирани интервюта, проведени с 28 български студенти (12 мъже и 16 жени), бакалаври по различни специалности, включително англицистика и американистика в Нов български университет, София, България, като никой от тях не беше посещавал курс по канадско странознание. Въпросите в интервюто бяха двадесет на брой и бяха разработени с две основни цели: да се установят основните фактологични познания на студентите за Канада и да се изяснят техните възприятия и нагласи по отношение на Канада. Избрахме комбинация от типове въпроси: въпроси с отворен край, въпроси с избор между няколко отговора, въпроси по

Ликертова скала. Въпросите бяха разделени на две основни групи: първо такива, насочени към изясняване на знанията на респондентите за Канада, и второ въпроси, отнасящи се до тяхното отношение и нагласи.

Във втория етап на изследването респондентите са 22 чуждестранни студенти бакалаври (13 мъже, 9 жени) в Нов български университет с различни специалности, но основно в областта на политическите науки, която привлича най-голям брой чуждестранни студенти в университета. Студентите са от Гърция, Македония, Словакия, Италия, Сирия, Сомалия, Азербайджан, Нигерия и Палестина. Основната промяна, направена във въпросника, беше във въпроса "Защо според вас толкова много българи са емигрирали в Канада?", който беше променен на "Защо според вас Канада е толкова популярна дестинация за имигранти?".

Причината, поради която представата на българите за Канада и канадския начин на живот е от значение за настоящото изследване, е че тя може да обясни до известна степен причините за имиграцията, особено на младите хора, и последващия облик на българската диаспора в Канада. От една страна, образът на Канада, създаден чрез избора на литературни произведения, преведени на

български език е много важен за формирането на представите на читателите за тази страна по скалата на положителното и отрицателното. Макар че в момента българските читатели разполагат с голямо разнообразие от произведения на изтъкнати канадски автори и въпреки забележителния брой на преводните заглавия, изборът на издателите се оказва много избирателен. Така например поезията, драмата и сборниците с разкази сериозно изостават от художествената литература и популярната нехудожествена литература. Както споменахме, етническата или регионалната канадска литература не е била във фокуса на преводите в България, а англоезичните автори превъзхождат с голяма разлика франкофонските писатели. Въпреки че този избор на преводна литература може да отразява световните тенденции, той не допринася за създаването на истинска представа за богатството на канадската култура. В резултат на това пред българските читатели се разкрива изкривена, непълна представа за това богатство от вярвания и ценности. И все пак представеният образ е определено положителен, завладяващ и омагьосващ.

От друга страна, представата за Канада, създадена във филми, игри, от уста на уста и др. също е съществена за

това, което младите хора знаят и мислят за Канада. Мнозинството от участниците в проучването, независимо от тяхната националност, демонстрираха много малко фактологични познания за Канада. Отговорите им на въпросите от първата част на проучването показват, че не знаят почти нищо за нейната история и география: повечето от тях смятат, че първите заселници в Канада са англичаните и французите, много малко от тях могат да назоват повече от няколко големи канадски града, а някои дори се затрудняват да поставят страната на картата на света. Освен това се оказва, че те са силно объркани или сериозно се заблуждават относно политическото устройство на Канада, като в крайна сметка предпочитат да я смятат за президентска република, въпреки че почти половината от информаторите са специализирали политически науки. И накрая, когато бяха изправени пред задачата да назоват известни канадци, било то исторически или съвременни личности, те успяха да измислят само няколко имена от филми и или от поп музиката.

Преобладаващата представа за Канада, базирана предимно на лични разкази на роднини или познати, живеещи там, или на впечатления от филми или телевизионни сериали, е че това е богата страна с висок

стандарт на живот, ниско ниво на престъпност и с топло и гостоприемно отношение към имигрантите. С много малки изключения студентите рисуваха перфектна картина на канадската природа и климатични условия, като предвиждаха впечатляващи планински гледки и уютни бели Коледи. Като цяло студентите възприемат канадците като хора, които са по-различни от американците и европейците, тъй като са по-мили, по-приятелски настроени и по-толерантни. Тази донякъде розова представа се засилва и от факта, че студентите не успяват да припишат нито една отрицателна черта на канадците, както правят с представителите на други нации. Така по всички изброени по-горе точки респондентите оправдаха първоначалните очаквания, че като външна група те ще имат изключително благоприятна и донякъде идеализирана представа.

Резултатите от проучването показват, че преобладаващото възприятие за Канада е като за красива, мирна и просперираща страна, предлагаща по-добри възможности за работа и живот от южната си съседка или от която и да е европейска държава, в съчетание с по-лесен и по-толерантен процес на интеграция за бъдещите имигранти. Като се изключи това обобщено впечатление,

изглежда, че страната не играе особено важна роля в отразяването на международните медии, независимо дали става дума за политически, спортни или развлекателни материали, в резултат на което всъщност се знае малко за Канада, освен това, което може да се научи чрез лични контакти с хора, които живеят или са живели в някакъв момент там.

Ето защо младите хора в България са склонни да имат донякъде идеализирана представа за Канада, което изглежда е благоприятно за избора на Канада като приемаща страна, ако решат да емигрират в бъдеще. Може би тази идеализирана предварителна представа е в основата на разочарованието на някои от българските емигранти, които вече са се установили в Канада, което определено подчертава несъответствията между техните очаквания и реалността, както става видно при дискусиите с вече емигриралите българи в Канада.

Българската общност в Канада

Не е изненадващо, че **емиграцията на българи в Канада** е обусловена както от световни, така и от местни

икономически или политически събития. Имиграционните потоци се определят и от политиката на приемащата страна за наемане на работна ръка. Въз основа на икономическата политика и събирането на семействата, Канада има най-високия процент на имиграция на глава от населението в света, а приблизително 20% от днешните канадски граждани са родени извън Канада. В исторически план емигрантите избират предимно Торонто, Ванкувър и Монреал. През последните няколко десетилетия повечето от имигрантите в Канада идват от Азия.

Могат да се очертаят три имиграционни вълни, които започват с освобождението на България и възстановяването на българската държава в края на XIX в. и продължават до края на Втората световна война. Това са икономически имигранти, предимно неквалифицирани работници, чийто точен брой не е известен (смята се, че е около 20 000 души), тъй като, от една страна, повечето български документи от XX в. разглеждат миграцията към Северна Америка (САЩ и Канада) като цяло, включвайки македонците заедно с българите; от друга страна, ранните канадски преброявания регистрират българите заедно с румънците. Освен това до около 1912 г. много българи все още имат паспорти от Османската империя. Втората

имигрантска вълна започва в края на Втората световна война и е предизвикана от обществено-политическите промени в България и установяването на комунистическия режим, което кара емигрантите да бягат предимно по политически причини, търсейки статут на бежанци. По това време българските емигранти са предимно добре образовани, квалифицирани специалисти. Този период бележи началото на по-организирана и тясно свързана българо-канадска общност с поредица от бъдещи известни и успешни българо-канадци (напр. строителният магнат Игнат Канев, заместник-министърът на имиграцията на Квебек Антон Чипев, президентът на застрахователната компания Zurich International Даниел Дамов). Третата имиграционна вълна настъпва след смяната на режима през 1989 г. - период, който започва с икономически кризи и политическа нестабилност. Тези имигранти в по-голямата си част са много добре образовани, професионални хора, които по правило имат добра работа в България, но смятат, че могат да постигнат повече и да осигурят по-добър живот за себе си и за потомството си. Преобладаващата част от интервюираните в настоящото изследване принадлежат към тази трета група емигранти. Съществува разминаване между официалните и неофициалните статистически

данни относно броя на канадците от български произход, които живеят в Канада в момента - цифрите варират между 18 575 и 150 000. Официалните данни са от преброяването на населението на Канада през 2021 г., публикувано от Статистическия институт на Канада, и се основават на населението, определено по майчин език (в сравнение с 16 790 при преброяването през 2006 г.).

Обликът на българите в Канада според мнението на редакционната колегия на "Български хоризонти“

Частична представа за **българската диаспора в Канада** може да се добие от издавания в Торонто вестник *"Български хоризонти"*. В този най-дългогодишен и най-широко разпространяван двуседмичник за българите, живеещи в Канада могат да се търсят информационните интереси на българската общност в Канада. Тематичното изследване на представителна извадка от броеве от първите години на издаването му до наши дни изследва промените в продължение на 20 години в редакционната политика по отношение на информационния обхват, избора на теми, съотношението между местни и международни новини и

др. Направени са изводи относно начина на живот на различните вълни български имигранти в Канада, поне според представите на редакционния екип на "Български хоризонти".

Изследването е опит да се добави още един аспект към изучаването на българската общност в Канада от различна гледна точка. Безспорно медиите играят голяма роля в конфигурирането на идентичностите и особено за диаспорните общности те придобиват още по-голямо значение. Целта е да се установи какви според издателите са информационните потребности на читателите им и как те възприемат като цяло членовете на общността.

Резултатите от анализа потвърждават, че българите в Канада са склонни да живеят в затворена общност и се интересуват предимно от това, което се случва в нея, или от неща, свързани с България, или поне най-разпространеният канадски вестник на български език възприема българите в Канада именно по този начин. Необходими са обаче допълнителни резултати за да се подкрепи или отхвърли горната теза - тъй като изглежда, че не всички българи в Канада търсят да задоволят информационните си потребности чрез вестника *"Български хоризонти"* или друго подобно общностно

издание. Трябва да се има предвид и фактът, че според резултатите от предишните ни изследвания българите в Канада всъщност не живеят в една затворена общност, а в различни по-малки общности, формирани от близки приятели и роднини - повечето от интервюираните признават, че не участват и не се интересуват от събития на общността и рядко посещават българската църква или честванията, организирани от българската общност на национални празници. Така че не е изненадващо, че въпреки целите, които си е поставил *"Български хоризонти"* той не играе особено сериозна роля в ежедневието на канадските българи.

Освен това от резултатите от настоящото изследване изрично се откроява силната провинциална принадлежност, характерна като цяло дори за родените в Канада. Ето защо, въпреки че претендира да бъде "вестникът на българите в Канада", "*Български хоризонти*" остава вестник, който се чете предимно в Онтарио и по-точно в Торонто, тъй като българите във Ванкувър или Монреал заявяват, че биха прибягнали до други начини за получаване на информация. Друг извод от изследването е, че това кой какво чете зависи до голяма степен от фактора време: от колко време респондентите са в Канада и към коя

възрастова група принадлежат. Както може да се очаква, тези, които са прекарали по-дълго време в приемащата страна, в крайна сметка развиват по-голяма носталгия по дома, докато сравнително скоро пристигналите са по-съсредоточени върху това да се справят с новите реалности. Освен това, тъй като по-младото поколение разчита по-малко на вестниците за получаване на актуална информация, предстои да се установи каква роля играят другите видове медии в етническите общности - особено радиото, телевизията и интернет, тъй като не може да се твърди, че вестниците са най-интересната или най-широко използваната медия за информационни цели. Този въпрос обаче би въвел нов изследователски фокус и изисква отделно изследване.

Социолингвистичното изследване на представители на българската диаспора в Канада се основава на анализа на записани интервюта, въпросници и наблюдение в градовете Монреал, Торонто и Ванкувър в домовете на респондентите. Първоначално бяха използвани интервютата, събрани по проекта CEACS, който приключи през 2010 г. Авторката продължи изследването си, като разшири обхвата му с интервюирани от Торонто и

актуализира резултатите от предишни проучвания със свежи данни, отразяващи променящата се политическа, социална и културна среда. Поради това проведените интервюта обхващат период от 12 години - от 2009 до 2021 г.

Записаните и транскрибирани текстове на интервютата са анализирани от три гледни точки. Първата обхваща собственото възприемане на културната си идентичност на респондентите и разсъжденията им върху социокултурните практики. Вторият и третият аспект, които бяха изследвани, са езиковото и социолингвистичното поведение на респондентите: факторите за превключване на кода и начинът, по който той се интегрира в речта на интервюираните, езиковото ниво на превключване, частите на речта, които най-често се превключват, степента на интерференция между родния и приетия език и др.

Как представители на първо поколение български емигранти в Канада възприемат собствената си **идентичност** и какви са техните **социокултурните практики**? Целта на устните интервюта с българската имиграция от първо поколение беше да се проучи какви промени са настъпили във възприемането на националната

им идентичност и как българските емигранти се самоидентифицират в резултат на преселването им на нова почва и до каква степен тези промени зависят от фактори като възраст, образование, причини за емиграция и времетраене на пребиваването им. Преди представяне на резултатите от тази част на изследването, се разглеждат и някои от важните и нелеки за дефиниране понятия като диаспора, акултурация и интеграция на имигрантите, транснационална идентичност, политика на мултикултурализъм и др. Изследваните лица бяха интервюирани за това какви връзки са запазили със страната си на произход по отношение на спазването на традициите, обхвата на социалните контакти и участието в българската общност в Канада; както и за това какви идеи, обичаи и начини на поведение са възприели от новата си страна домакин. Анализът на техните отговори дава представа за това какво е усещането да си транснационален гражданин в днешния все по-глобализиращ се свят.

Интересно наблюдение, което произтича от изследването е че интервюираните членове на българската диаспора в Канада не отговарят на модела на Сафран (1991) за силна принадлежност и копнеж да се върнат в страната на произхода си и много от тях осъзнават, че ако решат да

сторят това, няма да се върнат в същата страна, която са напуснали преди години. И все пак в епохата на безпрецедентно бързо движение на хора и информация те поддържат връзки с роднини и близки приятели, които са оставили, и са в течение на събитията в родината. Това ги превръща в трансмигранти, които са лоялни и поддържат връзки както с родината си, така и с приемащата страна. Повечето от респондентите са решили да емигрират заради по-добрите икономически възможности и по-доброто качество на живот. След като са преминали през процеса на легална имиграция, те са очаквали да намерят работа, която да отговаря на интелектуалните им умения и образователен ценз, но са установили, че нямат необходимия така наречен канадски опит, и са изпитали разочарование, когато са се сблъскали с реалността в противовес на предварителните си очаквания и обещанията на канадските имиграционни служби.

Повечето от тях смятат, че са се адаптирали към новата среда до голяма степен, въпреки че в по-голямата си част не се чувстват напълно приети в личен план от канадците. Степента на приспособяване и акултурация зависи от редица фактори. Възрастта сама по себе си не изглежда да има голямо значение; по-скоро важна роля играе възрастта,

на която са имигрирали, и мястото, където са прекарали годините на своето израстване и формирне. Степента на образование не се очертава като определящ фактор, тъй като по-голямата част от емигрантите са с висше образование; но това дали са получили образование в приемащата страна или извън нея определя доколко се чувстват интегрирани в канадското общество. И накрая, професионалната реализация според квалификациите, ако/когато евентуално бъдат постигнати, е от решаващо значение за определяне на степента на приспособяване и интеграция.

При повечето от изследваните лица тесните връзки с родината и усещането за непълно приемане от страна на местните канадци са довели до закъсняло чувство за етническа принадлежност. Това чувство за принадлежност обаче очевидно не е довело до изграждането на голяма, взаимосвързана българска общност. Както се вижда от дадените извадки от интервютата, малцина от респондентите заявиха, че участват или всъщност проявяват интерес към дейности, организирани от официалните институции на българската общност в Канада, освен ако не са имали някакво пряко участие в тях. По-скоро повечето установяват контакти с други българи

чрез лични връзки и поддържат тези контакти в рамките на тесен кръг, а не на някаква обща етническа общност. Това би обяснило усещането за хибридна идентичност, заявено от мнозинството от интервюираните, което съответства на концепцията за парадоксална идентичност, постулирана в оксиморонните определения за диаспорните общности, или както се изрази един от участниците в интервютата: „Когато съм в България се чувствам канадец, като съм в Канада, се чувствам българин“. От една страна, въпреки - а може би именно поради популяризирането на Канада като мултикултурно, мултиетническо общество, българите очевидно не формират чувство за пълна принадлежност към новата си родина; от друга страна, те изглежда предпочитат да се събират и общуват с малки групи сънародници и не се възприемат като част от голяма общност, обвързана с националния си произход. Веднага възниква въпросът до каква степен това се отнася само за българите или е характерно и за други етнически общности в Канада? Това може да бъде предмет на по-нататъшни изследвания, като добра отправна точка за тях би било сравняването на разказите на българите с тези на имигрантите от други страни в Канада.

Записаните интервюта, които бяха проведени на български език, са изследвани и от гледна точка на езиковите и социолингвистичните особености на речта. Изследването се опитва да хвърли светлина върху структурните и социолингвистичните фактори на смесването на кодове, различните езикови равнища, на които се извършва смесването на кодове, частите на речта, които най-лесно се поддават на смесване, както и морфофонемните и морфосинтактичните средства за интегриране на езиковите елементи в български.

Разпределението на случаите, в които се превключва кода е неравномерно и е в зависимост от темата, общата продължителност на престоя на лицето в Канада и непосредствената му среда. Респондентите, които са били по-дълго в Канада и са живели в почти изцяло канадска среда както по отношение на работата, така и на семейството, както се очаква прибягват много по-често превключване на кода.

Наблюдава се изненадващо висок процент на калките в сравнение с директната употреба на английски или френски език, което вероятно се дължи отчасти на факта, че изследваните лица са избрали да дадат интервютата на български, а не на английски или на френски език. Калките

се появяват по-често във фрази, отколкото в отделни думи, и могат да се разглеждат като случаи на скрита (имплицитна) смяна на кода. Само част от калките се отнасят до типично канадска реалност; останалите са ежедневни думи и фрази, за които изследваните лица очевидно не са в състояние автоматично да намерят българския еквивалент, макар такъв да съществува.

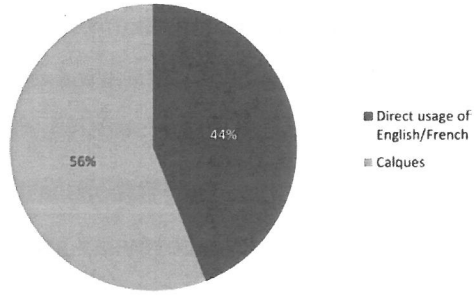

Графика 1. Използване на калки или директни фрази от английски/френски

Смяната на кода при отделни думи има лек превес над тази на фразите (53% към 46%). Част от тези думи се произнасят както в оригиналния език (английски или френски), други са адаптирани към българското произношение и на практика е невъзможно да се направи

разграничение между видовете думи и причините за тази разлика. Оригинално произнесените думи не претърпяват морфологична интеграция, докато фонетично адаптираните думи обикновено се интегрират както морфологично, така и синтактично.

Референтният обхват на думите в корпуса е или културноспецифичен: Thanksgiving, Halloween, judge, welfare, harass, acculturation, Québécois, pensionnat, anniversaire и т.н., или некултурноспецифичен, напр.: fit, experience, ingredients, staff, promote, majoritaire, omnipresente, paysans.

Макар че е естествено субектите да използват културно-специфични термини, които не съществуват във втория език, включването на думи, които имат (в този случай) български еквиваленти, може да се дължи на две причини: говорещият не може да намери българската дума толкова лесно, колкото английската или френската и/или въпросните думи се използват много често във втория език.

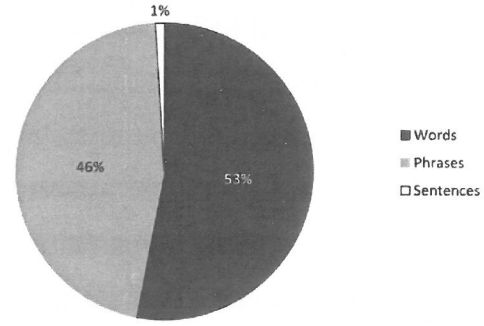

Графика 2. Езикови средства, при които се наблюдава смяна на кода

На Графика 3 по-долу е представено разпределението на отделните думи в корпуса според тяхната класификация част от речта.

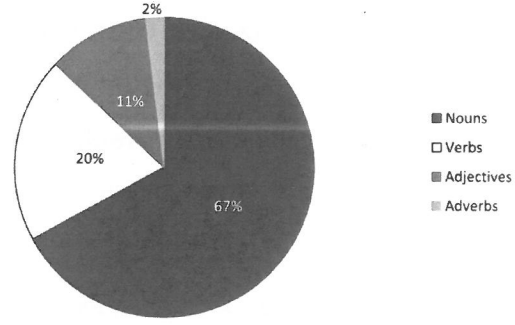

Графика 3. Част на речта, при която са наблюдава смяна на кода

Резултатите потвърждават предишни наблюдения, че съществителните имена се поддават най-лесно на заемане. Освен това поради липсата на падежна система в българския език не е проблематично да се заеме съществително име, без да се променя граматичната му форма и без да се губи цялостното значение, стига то да е правилно позиционирано в изречението. В около 25% от случаите в корпуса английските/френските съществителни претърпяват морфологична адаптация:

Трябваше да се бориме да останеме, за да ни признаят за рефюджита, така наречени.

За разлика от съществителните, над 70% от глаголите в корпуса са интегрирани в доста сложната българска морфологична система и получават съответните окончания за време, число и лице, които са задължителни в българския език:

Поглеждаш една жена и тя ти казва: „Ти ме харасваш".

Резултатите от проучването изясниха до известна степен някои езикови и социолингвистични въпроси, свързани с езика, използван от интервюираните. Изборът и разпределението на езиковите средства, използвани при смяната на кодове, не беше изненадващ с оглед на специфичните особености на граматичните и лексикалните системи на двата езика. Корпусът показва, че превключването на кодове се среща най-често във връзка със специфични за културата въпроси: празници, топоними, проблеми с имиграцията, работа, училище и др. Както се очакваше, честотата на смяната на кодове зависи от продължителността на престоя в Канада, както и от непосредствената среда и степента на интеграция на изследваните лица. Тук заслужава да се отбележи фактът, че явлението "загуба на езика" не се наблюдава дори при имигранти, които са прекарали много дълго време в Канада и са живели предимно в канадска среда или поне - в небългарска среда. Тоест, противно на нашите очаквания, няма случаи на отхвърляне и съзнателен "провал" в поддържането на майчиния език поради отхвърляне на определен режим, от който по-рано имигрантите са избягали. Напротив, поддържайки езика си, изследваните лица заявяват, че са запазили своята идентичност. Така

всички интервюирани са запазили родния си език, който не само остава основна връзка с културата на родината им, но е и основен компонент в чувството им за самоидентичност.

Второ, смяната на кода се извършва на всички езикови нива - фонетично, лексикално (думи и фрази) и синтактично (изречение). Повечето глаголи и съществителни, които се превключват, претърпяват морфосинтактична адаптация поради сложната морфологична система. Тези глаголи и съществителни претърпяват и фонетична адаптация, докато всички езикови единици, които се използват без адаптация, не променят фонетичната си структура.

Корпусът показва много висок процент калки, както и повторение на много думи и фрази на двата езика непосредствено една след друга, което показва усилията на изследваните лица да се изразяват на български език, дори и да не могат да намерят правилния български еквивалент. Често превключване на кода се наблюдава при често употребявани фрази от ежедневието и при т.нар. паразитни думи или фрази.

От методологична гледна точка фактът, че данните са извлечени от структурирани интервюта, водят до няколко последици. Първо, всички изследвани лица решиха да

проведат интервюто на български език, но те бяха наясно с кодовите си превключвания и, както показват много от примерите, продължаваха да търсят българските еквиваленти на думите и фразите (металингвистичната функция беше налице). Също така изследваните лица са наясно с факта, че интервюиращият може да разбере кодовите елементи, както и да им помогне да намерят българските еквиваленти. С други думи, те бяха наясно с факта, че няма опасност от неразбиране или нарушаване на комуникацията. И накрая, темите бяха фиксирани и представени в определен ред, като по този начин се определяше поне до известна степен честотата на употреба на английски или френски лексикални елементи - темите, свързани с реалии и непосредствен житейски опит в Канада, водят до по-висока честота на случаите на превключване на кода.

Освен това, неструктурираната спонтанна реч може да даде различни резултати, докато структурираните интервюта предоставят по-добра база за сравнение между субектите. Изборът на езика и познаването на езиците от страна на интервюиращия играят важна роля в изследването на превключването на кодове като

предпоставки субектите да направят езиков избор, както и да коригират цялостното си поведение.

Изследването на функциите и механизмите на смяната на кода има за цел да разкрие как конкретни фактори в рамките на разговора, в който се извършва превключването на кода, оказват влияние върху езиковото поведение на имигрантите. Целта е да се проучи степента на интерференция между родния и приетия език и степента, в която редуването на езици позволява на говорещия да отбележи промени в контекста или да промени ролята, която поема в хода на взаимодействието. Резултатите показват видовете контексти и причините за включване на английски или френски думи, фрази и дори цели изречения в разговор, воден на български език.

Несъмнено сложният феномен на смяната на кодове дава възможност за множество разнообразни интерпретации в зависимост от гледната точка - лингвистична, социолингвистична, психолингвистична, както и от типа на задачите, които си поставя изследователят. Въз основа на записаните в настоящото изследване интервюта се прави опит да се хвърли известна светлина върху процеса на смяна на кода при българските канадци. В предишни изследвания са изтъкнати много

причини за това явление като различията в дискурсната стратегия, стремежа към солидарност с дадена група, престижа, липсата на формални езикови познания и др.

Резултатите от изследването дават достатъчно основания да се обобщи, че най-честата функция на смяна на кода е когато се говори за понятия, идеи, явления, ситуации, взаимодействия, с които говорещите трябва да се справят в L2, или за специфични за културата понятия и реалии, които не могат да бъдат посочени в L1, поради което водят до изразяване на понятието с дума или фраза от L2.

Проучването показва, че могат да се открояят няколко причини за смяната на кода. Най-честата от тях е неравномерното разпределение в употребата на L1 и L2, като L1 се използва предимно за лична, неформална, семейна комуникация, а официалните функции - работа, общуване с официални органи, се запазват за L2. Оттук следва и по-трудното извличане на думи или фрази, които са от по-рядко използваната област на този език. Друга причина, която се осветли в процеса на изследването е, че говорещите прибягват до превключване, за да изразят посланието по-кратко или по-ясно на един език, отколкото на друг. Някои понятия и идеи се предават много по-лесно

на английски език, отколкото на български. Горните твърдения се основават както на представените резултати, така и на цялостното обсъждане на тези проблеми с интервюираните, което не може да бъде включено тук, тъй като текстовете биха били твърде дълги.

Изследването е в унисон и с някои по-нови тенденции да се разглеждат езиковите изяви на мигрантските общности "локално и етнографски" (Bucholz and Skapoulli 2009: 2), без да се противопоставят на доминиращия език на националната държава. Категории като "трансмиграция" (Stein 2008) и "свръхразнообразие" (напр. Blommaert 2010) се опитват да обяснят явление, което излиза извън рамките на типично европейските монолингвални идеологии на националните държави и разбира смяната на кода като естествен феномен (а не като изключение, което се нуждае от изследване), отразяващо повишената мобилност на хора, езици, култури и артефакти. Bailey (2009) посочва отрицателните последици от есенциалистките идеологии в Европа, които се отразяват силно и в образователните системи. Дали това е така в официално двуезичната Канада е политически спор, в който няма да навлезем тук, но изглежда интересна отправна точка за бъдещи изследвания.

От чисто лингвистична гледна точка съвременната социолингвистика е доминирана от датската школа от учени, които са въвели нови термини като *languaging* и *poly-languaging* в условията на свръхразнообразие и изхождат от предположението, че традиционният възглед за "език" вече не отразява и не обслужва нуждите на съвременните мултикултурни общества (Jorgensen 2010, Moller 2009). Този подход е още по-добре приложим към добре познатото мултикултурно канадско общество и определено си заслужава да бъде използван в по-нататъшни изследвания.

Цитирана литература:

Bailey, Benjamin 2009. Multilingual forms of talk and identity at work. In Peter Auer, Li Wei (Eds.), *Handbook of multilingualism and multilingual communication.* Berlin: Walter de Gruyter. 355-369.

Blommaert, Jan 2010. *The Sociolinguistics of Globalization.* Cambridge: Cambridge University Press.

Buchholz, Mary & Elena Skapoulli 2009. Introduction: Youth language at the intersection: From migration of globalization. *Pragmatics 19(1).* 1-16.

Gumperz, John 1982. *Discourse Strategies.* Cambridge: Cambridge University Press.
http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511611834

Jørgensen, J. Normann 2010. Languaging: *Nine Years of Polylingual Development of Turkish-Danish Grade School Students. Copenhagen Studies in Bilingualism*, Koge Series, vol. K15–K16. Copenhagen, Denmark: University of Copenhagen.

Kymlicka, Will 2010. *The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies.* UNESCO: Blackwell Publishing.

Labov, William 1972. *Sociolinguistic patterns.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Moller, Janus Spindler 2009. *Poly-lingual interaction across childhood, youth and adulthood.* University of Copenhagen.

Safran, William 1991. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return, *Diaspora*, 1.1, 83–99.

Stein, Mark 2008. *Transmigration.* Münster: Universität Münster Manuskript.

Приноси на дисертационния труд

1. За пръв път се провежда многоаспектен и всеобхватен анализ на особеностите на емигрантската идентичност на първо поколение български емигранти в Канада, като са изследвани както англофони, така и франкофони. Той представлява опит за постигане на една по-пълна картина на социалните, културните, езиковите особеностите на българската диаспора в Канада.

2. За пръв път се анализира комплексно взаимовръзката на фактори като причините за емиграцията, ролята на канадската имиграционна политика и влиянието на създадения образ на Канада в България върху процеса на емиграция, както и върху структурата на българската диаспора в Канада. Търси се връзката между избора на издателствата на преведени на български език канадски книги, които спомагат за формирането на стереотипна представа за страната и образа на Канада, създаден в съзнанието на български и чуждестранни студенти в НБУ, въз основа на проведени анкети с тях.

3. За пръв път се прави обстоен социолингвистичен и социокултурен анализ на представители на първо поколение български емигранти в Канада в градовете Монреал, Торонто и Ванкувър, където предимно е съсредоточена българската общност. Анализът се фокусира върху социалната интеграция на емигрантите, техния социокултурен опит, и спецификата на езика, който използват.

4. До този момент не са провеждани подробни и изчерпателни изследвания на превключване на езиковия код между английски или френски и български език. Въпреки че съществуват изследвания на превключване на кода между английски и други славянски езици, българският език е структурно различен от всички останали славянски езици, поради което настоящото изследване може да се разглежда като приносно.

5. Прави се задълбочен анализ на културната идентичност на изследваните представители на българската общност в Канада и тяхната социална интеграция. Макар повечето респонденти да смятат, че са се адаптирали към новата среда до голяма степен, те не се

чувстват напълно приети в личен план от канадците. При повечето от изследваните лица тесните връзки с родината и усещането за непълно приемане от страна на местните канадци са довели до закъсняло чувство за етническа принадлежност, което обаче не е довело до изграждането на голяма, взаимосвързана българска общност. Това би обяснило усещането за хибридна идентичност, заявено от мнозинството от интервюираните, което съответства на концепцията за парадоксална идентичност, постулирана в оксиморонните определения за диаспорните общности.

6. Поставя се под съмнение моделът на Сафран (1991:83-84), който пръв прави опит да конструира затворен концептуален модел с множество критерии, където диаспорите се разглеждат като емигрантски малцинствени общности, които са разпръснати от първоначалния център до поне две периферни места; които поддържат памет, мит и визия за родината си; които вярват, че не са напълно приети от приемащата страна; които смятат родината си за място на евентуално завръщане и имат постоянна връзка с родината. Българите очевидно не формират чувство за пълна принадлежност към новата си родина; от друга страна, те предпочитат да се събират и

общуват с малки групи сънародници и не се възприемат като част от голяма общност, обвързана с националния произход.

7. След исторически преглед, задълбочено се анализира мултикултурния модел на Канада, която е първата страна, приела мултикултурализма като държавна политика. Разглеждат се успехите на тази политика, както и някои от недостатъците на този модел. Правят се сравнения с имиграционната политика на други страни.

8. Резултатите от изследването оборват някои традиционни дефиниции за емигрантите. В по-голямата си част те са вече трансмигранти, които са лоялни и поддържат връзки както с родната, така и с приемащата страна. Открива се разлика в отношението на изпращащите общества към техните диаспори в миналото и настоящите усилия на имигрантите и държавите да изградят детериториализирано национално общество, което включва диаспората. Емигрантските държави са започнали политика на обвързване на своите емигранти с държавата на произход с цел извличане на икономически, политически или културни ползи. Идентичността на

транснационалните общности не се основава главно на привързаност към определена територия и по този начин се поставя под въпрос традиционната идея за принадлежност към националната държава. Глобализацията и свързаните с нея нарастване на мобилността, евтините пътувания и улесненатa комуникация, подкопава способите за контролиране на различията, основани на териториалността, и поражда промени в социалните конфигурации, взаимоотношенията и културните ценности.

Публикации по темата на дисертационния труд

Yankova D. (2002). A Bulgarian's Glimpse of Canada: Overview of Translated Literary Works. *Central European Journal of Canadian Studies*, vol 2, pp. 109-113.

Yankova D. (2004). USA and Canada: Is there a common North American Identity. In Bottez, M. (ed.) *Individual and the Community: Canada in the 20th Century*. Brno, pp. 281-286.

Yankova D. (2004). Multiculturalism within a Bilingual Framework, In Yankova, D. (ed.). *Език, литература, култура*, pp. 124 -128.

Yankova D. (2005). The Melting Pot and the Mosaic: US-Canadian Immigration Trends. In Danova, M. (ed.). *The Transatlantic and the Transnational in a Changing Cultural Context*, pp. 73-80, Polis Publishing: Sofia.

Yankova, D. (2005). As Canadian… as Possible, *Central European Journal for Canadian Studies*, том 5, стр. 69-75.

Yankova D. (2007). En français s'il vous plaît.....et plus grand. In Yankova, D. (ed.). *Canada: A View from Without*. Sofia: NBU University Press. 42-51.

Yankova, D., Andreev, A. (2010). Cross-Cultural Identity: the Canadian Experience. In Grozdanova, L., Pipeva, M. (eds.). *Discourses of Globalization*. Sofia University Press, pp. 234-242.

Yankova, D., Andreev, A. (2010). The Bulgarian community in Canada as perceived by the publishers of Bulgarian Horizons. In Yankova, D. (ed.) *Managing Diversity and Social Cohesion: the Canadian Experience*. Masaryk University Press: Brno, 97-102. ISBN 978-80-210-5270-3.

Yankova D., Andreev A. (2012). Cross-cultural and transnational identity: a case study of Bulgarian immigrants in Canada. *British Journal of Canadian Studies*, 25/1: 37-56

Yankova, D., Vassileva, I. (2013). Functions and Mechanisms of Code-Switching in Bulgarian Canadians. *Etudes Canadiennes* N°74: 103- 121.

Yankova, D., Vassileva, I. (2016). Observations on the language of first generation Bulgarian Immigrants to Canada. *International Journal for Canadian Studies*, 52: 39-59 http://dx.doi.org/10.3138/ijcs.52.39

Yankova, D. (2016). Is Reasonable Accommodation Unreasonable: The Case for Canada. Под ред. на М. Стаменов и И. Панчев. *Актуални проблеми на съвременната лингвистика. Юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. д-р хон. кауза Стефана Димитрова*. София: Академично издателство "Проф. Марин Дринов", pp. 304-309.

Yankova, D. Andreev, A. (2018). Perceptions and misperceptions of Canada among non-Canadian students. *The Central European Journal of Canadian Studies*, volume 12/13: 177-189

Yankova, D. (2022). On some distinct features of Canadian English. *Годишник на департамент „Чужди езици и култури"*.